

СЕКЦІЯ 2

Видавнича діяльність товариства «Сільський господар»: «Господарська часопись» (1914–1918 рр.)

БРОДИК Зоряна Василівна

Завідувач науковим відділом інформаційно-довідкової та виставкової роботи Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника

e-mail: brodykz@i.ua

Анотація

У статті розглянуто історію видавничої та просвітницької діяльності товариства «Сільський господар». Зокрема, проаналізовано тематику публікацій одного з його друкованих органів – двотижневика «Господарська часопись» у період від 1914 до 1918 рр.

Ключові слова: *видавнича діяльність, товариство «Сільський господар», «Господарська часопись», аграрна політика, національна свідомість, просвітницька робота.*

Abstract

The article «Editorial activity of «Silskyi Hospodar» society: «Hospodarska Chasopys» (1914-1918)» by Z. Brodyk deals with the history of editorial and educational activity of «Silskyi Hospodar» society. Publication subjects analysis of one of its printed editions – biweekly «Hospodarska Chasopys» from 1914 to 1918 is emphasized.

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

Keywords: *editorial activity, «Silskyi Hospodar» society, «Hospodarska Chasopys», agricultural policy, national consciousness, editorial work.*

Розвиток сільського господарства України привертає особливу увагу і є надзвичайно важливою складовою аграрної історії держави. Сільське господарство завжди було джерелом існування більшості населення Галичини, і значну роль у його розвитку відіграло створення у 1899 р. Українського хліборобського товариства «Сільський господар», яке виступало дієвим засобом поширення нових методів господарювання та агротехнічних знань серед галицького селянства.

У статуті товариства «Сільський господар», зокрема, наголошувалось на тому, що основним його завданням є згуртування хліборобів для захисту їх станових інтересів, піднесення економіки, добробуту і культури, розвитку сільськогосподарської науки та освіти [1, с. 488].

Це товариство було першою і єдиною організацією, яка з кінця ХІХ ст. до 30-х рр. ХХ ст. захищала інтереси українського селянства при реформуванні та реалізації аграрної політики Австро-Угорської імперії і Речі Посполитої Польської, займалася пошуками шляхів і методів розвитку громадсько-економічної діяльності, реформування сільського господарства, зміни складних політичних і соціально-економічних умов праці. Відомий кооператор Ю. Павликовський у цьому контексті зазначав: «Важке економічне положення нашого рільника велить нам викресати всю силу, якою розпоряджає нація, щоби подати політичну руку загибаючому рільничому світові. Оборона економічних інтересів нашого рільництва рівняється – якщо глянути на суспільне уверстування нашого народу, – обороні самої нації. Близько дев'ять десятих нашого населення є тісно зв'язані з долею рільництва» [2, с. 342].

Товариство «Сільський господар» захищало господарські інтереси селян на усіх рівнях влади та органів самоврядування,

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

турбувалось про державну допомогу, надавало безкоштовну юридичну консультацію щодо купівлі і продажу землі, нерухомості, одержання кредитів, поширювало передові методи господарювання.

Окрім цього, товариство зосереджувало свою увагу на просвітницькій діяльності – у селах створювались читальні та бібліотеки, курси крою, шиття, куховарства тощо.

Важливою віхою історії товариства є його видавнича діяльність. Щорічно «Сільський господар» видавав понад 100 найменувань книг та брошур. Великими накладками розходилися його видання: двотижневик «Господарська часопись», журнали «Український пасічник», «Практичне садівництво», «Хліборобська молодь», «Сад і город», а також брошури на сільськогосподарську тематику. І ця література мала значний вплив на свідомість хліборобів у поступі раціоналізації господарства [3, с. 100].

Завдяки своїй багатогранній діяльності товариство «Сільський господар» підвищувало агротехнічний і культурний рівень галицького селянства, сприяло піднесенню економіки краю, поступу села, покращувало добробут хліборобів, виховувало національно свідомих громадян, захищало їх від тотальної полонізації.

Для поширення сільськогосподарських знань серед населення товариство започаткувало у Львові 1910 р. видання «Господарської часописі» [4, с. 194].

Під час Першої світової війни сільське господарство зазнало великих руйнувань, особливо ті селянські садиби, де відбувалися воєнні дії. Важкі соціальні умови життя українських селян посилювались національно-політичним безправ'ям, занепадом національної культури. Задекларований як селянський, часопис не залишився осторонь подій 1914–1918 рр. (редактором видання у цей період був Григорій Величко).

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

Окрім постійних рубрик, у «Господарській часописі» з'являються статті на теми організації роботи на селі в часи війни, коли «найздібніші сили, сили молодіжи пішли боронити нарід, край і державу від лютого ворога, котрий з давен давна напасівся на нас, Українців, щоби нас знищити...» [5, с. 201]. Опубліковано звернення до селян, які повинні «сповнити свій обов'язок, спішити з помочию в доставі поживи для войска, бо побіда австрійського хороброго войска буде побідою нашою... Розважно і відважно глядім в будучину!» [6, с. 202]. Друкуються також різні розпорядження, як-от: «Розпоряджене Міністерства рільництва в порозумінню з Міністерством справ внутрішних дня 5 серпня 1914 р.», «Цісарське розпоряджене в справі забезпечення робіт около жнив і управи піль», «Новий закон проти продажі селянських ґрунтів», «Договір комісіонера з военним заведем для обороту збіжем» та ін.

Наслідком воєнних дій стало порушення традиційних господарських відносин, зменшилися обсяги сільськогосподарського виробництва, погіршилося економічне становище селян. Про заподіяні втрати йдеться у статті «Висліджуване воєнних шкіл державою» [7, с. 33–34], де подаються детальні рекомендації: як збирати докази збитків, як оформлювати відповідні документи, перераховано села, які найбільше потерпіли, але не подано конкретних цифрових даних.

Воєнні дії змусили на деякий час перервати видання «Господарської часописі», редакція переїхала до Відня, але після звільнення Львова від російських окупантів робота редакції повернулась у «давнє русло» і була спрямована на висвітлення тем, пов'язаних із допомогою селянам у відбудові зруйнованих господарств. «Господарська часопись» публікує «Материяли до акції відбудови краю», «Ще кілька гадок для відбудови краю», статтю К. Кахникевича «Справа відбудови селянських осель».

Часопис подає також детальні анотації до видань товариства «Сільський господар», що стосувалися питання відбудови господарських осель, матеріали про юридичні права

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

населення, яке постраждало від воєнних дій під час Першої світової війни. Це – «Права і обов'язки цивільного населення в часі війни» [8, с. 11], праць В. Целевича «Про воєнні чинитьби і описування воєнних шкід» [9, с. 226], «Практичний poradnik для виселенців» [10, с. 243], «Чого мають право виселенці добиватися від держави» [11, с. 240], праці А. Лушпінського «Відбудова знищених осель в Східній Галичині» [12, с. 118] та ін. Постійними є дописи про роботу товариства «Сільський господар» та його численних філій. Подано інформацію про роботу Загального господарського з'їзду, який був скликаний 12 березня 1917 р., опубліковано реферат Павликовського «Весняні засіви в воєнній добі», статтю М. Макухи «Відбудова краю», В. Струка «Відбудова українського рільництва і селянського стану». В цих публікаціях накреслений план роботи, спрямований на організацію посівних і збиральних кампаній, а селянство «свідоме великої відповідальності вложений на нього обов'язків, сповнить ті обов'язки для утримання суспільності і держави» [13, с. 334].

Часопис публікує також детальний звіт про діяльність «Сільського господаря» у Львові за 1914–1918 рр., тут висвітлюється робота чергових зборів товариства, які були скликані 18 червня 1918 р. і поставили перед новим президентом «Сільського господаря» о. Титом Войнаровським та новою радою завдання відбудови зруйнованого війною господарства.

З поразкою визвольних змагань окупаційна польська влада, вороже ставлячись до українства, закрила всі установи товариства «Сільський господар» [14, с. 26], і «Господарська часопись» перестала виходити.

Публікації на сторінках «Господарської часописі» сприяли поширенню сільськогосподарських знань, допомагаючи селянам підготуватись до практичної діяльності з реформування господарств, знищених військовими діями, роз'яснювали державну політику з аграрних та політичних проблем, сприяли піднесенню освітнього рівня селянства та підвищенню його національної свідомості.

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

Список використаних джерел

1. Крайове господарське товариство «Сільський господар» у Львові 1899–1944 рр. – Нью-Йорк : [б.в.], 1970. – С. 488.
2. Танчин І. Юліян Павликовський / І. Танчин // Українські кооператори. – Львів : Коопосвіта, 1999. – Т. 1. – С. 342.
3. Сеньків М. Роль «Сільського господаря» у поширенні агротехнічних знань серед галицького селянства в міжвоєнний період (1919–1939 рр.) / М. Сеньків // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія Історія / за заг. ред. І. С. Зуляка ; редкол.: М. Алексієвець, Л. Алексієвець, М. Бармак ... [та ін.]. – Тернопіль : ТНПУ, 2010. – Вип. 2. – С. 100.
4. Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939 рр.) : матеріали до бібліографії / М. Мартинюк. – Львів : [б.в.], 1998. – С. 194.
5. Господарська часопись. – 1914. – Чис. 15. – С. 201.
6. Там само. – С. 202.
7. Там само. – 1915. – Чис. 3. – С. 33-34.
8. Там само. – Чис. 1. – С. 11.
9. Там само. – 1918. – Чис. 14. – С. 226.
10. Там само. – Чис. 15. – С. 243.
11. Там само. – 1917. – Чис. 16. – С. 240.
12. Там само. – 1915. – Чис. 7. – С. 118.
13. Там само. – 1917. – Чис. 22. – С. 334.
14. Храпливий Є. Сорок літ праці краєвого господарського товариства «Сільський господар» у Львові / Є. Храпливий. – Львів : [б.в.], 1939. – С. 26.

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна